

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до лабораторної роботи

«Створення простих запитів. Команда Select мови SQL»

з курсу «Проектування баз даних» для студентів спеціальності

122 Комп'ютерні науки, з курсу «Бази даних» спеціальності

186 Видавництво та поліграфія та з курсу «Проектування
інформаційних систем» спеціальності 124 Системний аналіз

Затверджено

редакційно-видавничою

радою університету,

протокол № 1 від 30.01.2018 року

Харків
НТУ «ХПІ»

2018

Методичні вказівки до лабораторної роботи «Створення простих запитів. Команда Select мови SQL» з курсу «Проектування баз даних» для студентів спеціальності 122 Комп'ютерні науки та інформаційні технології, з курсу «Бази даних» спеціальності 186 Видавництво та поліграфічна справа та з курсу «Проектування інформаційних систем» спеціальності 124 Системний аналіз / уклад.: Л. Б. Кашеєв, С. В. Коваленко, О. С. Куценко – Харків : НТУ «ХПІ», 2018. – 16 с.

Укладачі: Л. Б. Кашеєв,
                              С. В. Коваленко,
                              О. С. Куценко

Рецензент Л. М. Любчик

Кафедра системного аналізу та інформаційно-аналітичних технологій

ВСТУП

Метою даної лабораторної роботи є ознайомлення з можливостями команди SELECT мови SQL. Дана команда є частиною мови DML та виконує вибірку даних з однієї або декількох таблиць одночасно. В даній роботі потрібно виконувати дії тільки з однією таблицею. Будуть розглянуті основні частини команди SELECT – список вибірки та розділи FROM, WHERE, ORDER BY.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОВИ SQL

Мова SQL (Structured Query Language) була розроблена в 1974 році в ході роботи над реляційною СУБД System R. У період становлення технологій баз даних SQL був не єдиним і, можливо, не найкращим цих слів реляційних баз даних, але з часом став стандартом в цій області. Комерційні продукти далеко не відразу забезпечили властивості вихідної версії SQL в повному обсязі.

Мова SQL призначена для маніпулювання даними в реляційних базах даних, визначення структури баз даних і для управління правами доступу до даних в багатокористувацькому середовищі. SQL є реляційно-повною мовою в тому сенсі, що вона забезпечує всі операції реляційної алгебри. Але разом з тим, в самих концепціях SQL є і деякі відступи від реляційної теорії.

В мову SQL в якості складових частин входять:

- мова маніпулювання даними (Data Manipulation Language, DML);
- мова визначення даних (Data Definition Language, DDL);
- мова керування даними (Data Control Language, DCL).

Підкреслимо, що це не окремі мови, а різні команди однієї мови. Такий поділ проведено тільки з точки зору різного функціонального призначення цих команд.

Мова **маніпулювання даними** використовується, як це випливає з його назви, для маніпулювання даними в таблицях баз даних. Вона складається з 4 основних команд:

SELECT (вибрати);

INSERT (вставити);
UPDATE (оновити);
DELETE (видалити).

Мова **визначення даних** використовується для створення та зміни структури бази даних і її складових частин – таблиць, індексів, уявлень (віртуальних таблиць), а також тригерів і збережених процедур. Основними його командами є:

CREATE DATABASE (створити базу даних);
CREATE TABLE (створити таблицю);
CREATE VIEW (створити віртуальну таблицю);
CREATE INDEX (створити індекс);
CREATE TRIGGER (створити тригер);
CREATE PROCEDURE (створити збережену процедуру);
ALTER DATABASE (модифікувати базу даних);
ALTER TABLE (модифікувати таблицю);
ALTER VIEW (модифікувати віртуальну таблицю);
ALTER INDEX (модифікувати індекс);
ALTER TRIGGER (модифікувати тригер);
ALTER PROCEDURE (модифікувати збережену процедуру);
DROP DATABASE (видалити базу даних);
DROP TABLE (видалити таблицю);
DROP VIEW (видалити віртуальну таблицю);
DROP INDEX (видалити індекс);
DROP TRIGGER (видалити тригер);
DROP PROCEDURE (видалити збережену процедуру).

Мова **керування даними** використовується для управління правами доступу до даних і виконанням процедур в багатокористувацькому середовищі. Більш точно її можна назвати «мова управління доступом». Вона складається з двох основних команд:

GRANT (дати права);
REVOKE (забрати права).

2. ВИХІДНІ ТАБЛИЦІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ВИБІРКИ ДАНИХ

В якості предметної області, що досліджується, зупинимося на добре відомій всім студентам інформації про успішність навчання в

рамках академічної групи. Ми вже маємо 3 таблиці – Студенти, Дисципліни та Іспити, що пов’язані постійними відносинами (рис. 2.1).

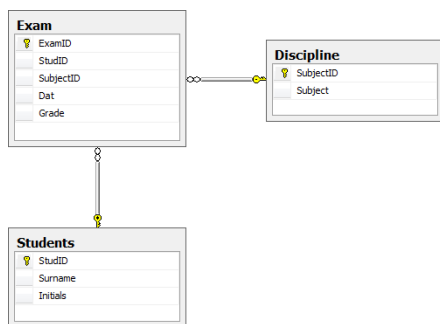

Рисунок 2.1 – Інфологічна модель розробленої бази даних

До наведених таблиць вже внесені дані, що будуть служити основою для побудови запитів. На рис. 2.2 наведено приклад цих таблиць.

SubjectID	Subject	StudID	Surname	Initials
1	Програмування	1	Борисов	Т.В.
2	Комп'ютерна графіка	2	Петров	В.Я.
3	Фізика	3	Охрименко	А.К.
4	Бази даних	4	Сидоренко	С.Ю.

ExamID	StudID	SubjectID	Dat	Grade
1	1	2	2017-01-21	94
2	2	2	2016-12-28	75
3	3	1	2017-01-15	94
4	1	3	2017-01-21	63
5	2	4	2016-12-28	82
6	4	4	2017-06-15	69

Рисунок 2.2 – Вміст розроблених таблиць

3. ПРОСТА ВИБІРКА ДАНИХ

Для простої вибірки даних використовується скорочений синтаксис оператора SELECT:

```
SELECT [ALL | DISTINCT] [TOP k [PERCENT]]
```

Список_вибірки

```
FROM Ім'я_таблиці
```

Список_вибірки задає стовпці, що включаються в підсумковий набір даних, *Ім'я_таблиці* вказує звідки беруться записи.

Завдання 1. Вивести вміст таблиці Іспити:

```
SELECT * FROM Exam
```

Якщо цікавлять не всі стовпці, то їх потрібно перелічити:

```
SELECT ExamID, Dat, Grade  
FROM Exam
```

Ця дія часто носить назву вертикальної фільтрації – користувач бачить обмежену кількість стовпців.

Завдання 2. Вивести вміст таблиці Студенти, підписавши назви стовбців українською мовою та залишивши трьох перших студентів:

```
SELECT TOP 3 Surname as Прізвище, Initials as  
[Ініціали студента]  
FROM Students
```

Результат наведено на рис 3.1.

	Прізвище	Ініціали студента
1	Борисов	Т.В.
2	Петров	В.Я.
3	Охрименко	А.К.

Рисунок 3.1 – Результат завдання 2

Аналогічний результат можна отримати якщо вказати кількість студентів у відсотках від загального числа. При цьому округлення числа записів буде проводитися в більшу сторону – таким чином вказавши 51% від 4 значень, ми вже отримаємо три записи:

```
SELECT TOP 51 PERCENT Surname as Прізвище, Initials  
as [Ініціали студента]  
FROM Students
```

Завдання 3. Вивести із таблиці Іспити номер місяця та рік, коли студенти здавали іспити. Якщо будуть однакові набори значень, вони не повинні повторюватися:

```
SELECT DISTINCT month(Dat) as Місяць, year(Dat) as
Рік
FROM Exam
```

Опція DISTINCT потрібна для отримання набору унікальних (неповторюваних) записів. Результат наведено на рис 3.2.

Місяць	Рік
1	2017
6	2017
12	2016

Рисунок 3.2 – Результат завдання 3

Завдання 4. Вивести вміст таблиці Іспити, перетворивши оцінки з балів в шкалу ECTS:

```
SELECT ExamID, Dat, Grade, CASE
                                WHEN Grade < 34 THEN 'F'
                                WHEN Grade < 60 THEN 'Fx'
                                WHEN Grade < 67 THEN 'E'
                                WHEN Grade < 75 THEN 'D'
                                WHEN Grade < 82 THEN 'C'
                                WHEN Grade < 90 THEN 'B'
                                ELSE 'A'
                                END as 'ECTS'
FROM Exam
```

Результат запиту наведено на рис 3.3.

ExamID	Dat	Grade	ECTS
1	2017-01-21	94	A
2	2016-12-28	75	C
3	2017-01-15	94	A
4	2017-01-21	63	E
5	2016-12-28	82	B
6	2017-06-15	69	D

Рисунок 3.3 – Результат завдання 4

При побудові запитів часто представляють інтерес не всі записи, а тільки деякі, що відповідають певному критерію. Для вказівки критерію відбору записів в підсумковий набір використовується розділ WHERE. Умови відбору можуть складатися з однієї логічної умови або декількох, що поєднані логічними операціями and, or та not.

Завдання 5. Вивести вміст таблиці Іспити, залишивши тільки іспити, по яких було отримано більше 90 балів або менш 70:

```
SELECT ExamID, StudID, SubjectID, Dat, Grade
FROM Exam
WHERE Grade>90 or Grade<70
```

Результат запиту наведено на рис 3.4.

ExamID	StudID	SubjectID	Dat	Grade
1	1	2	2017-01-21	94
3	3	1	2017-01-15	94
4	1	3	2017-01-21	63
6	4	4	2017-06-15	69

Рисунок 3.4 – Результат завдання 5

Для обробки множини записів можна використовувати оператори in, between та like. Оператор in визначає набір значень, в яке дане значення може або не може бути включене.

Завдання 6. Вивести вміст таблиці Дисципліни, залишивши тільки назви «Програмування», «Проектування інформаційних систем», «Бази даних»:

```
SELECT Subject
FROM Discipline
WHERE Subject in ('Програмування', 'Проектування
інформаційних систем', 'Бази даних')
```

Результат запиту наведено на рис 3.5.

Subject
Програмування
Бази даних

Рисунок 3.5 – Результат завдання 6

Умова `between` повертає істинний результат, коли значення, що порівнюється, потрапляє в заданий діапазон, включаючи межі діапазону.

Завдання 7. Вивести вміст таблиці Іспити, залишивши тільки строки, в яких оцінка знаходиться від 75 до 90:

```
SELECT ExamID, StudID, SubjectID, Dat, Grade
FROM Exam
WHERE Grade between 75 and 90
```

Результат запиту наведено на рис 3.6.

ExamID	StudID	SubjectID	Dat	Grade
2	2	2	2016-12-28	75
5	2	4	2016-12-28	82

Рисунок 3.6 – Результат завдання 7

Умова `like` вимагає завдання шаблону, з яким порівнюється задане значення. Результат правдивий, якщо значення, що порівнюється, відповідає шаблону, і хибний в іншому випадку

Завдання 8. Вивести вміст таблиці Студенти, залишивши тільки строки, в яких прізвище починається на літеру від «Н» до «Р», містить літери «е» та «о», причому «е» іде раніше:

```
SELECT Surname, Initials FROM Students
WHERE Surname like '[H-P]%e%o%'
```

Результат запиту наведено на рис 3.7.

Surname	Initials
Петров	В.Я.
Охрименко	А.К.

Рисунок 3.7 – Результат завдання 8

Вказані оператори `in`, `between` та `like` можуть використовуватися з логічним оператором `not` – `not in`, `not between`, `not like`. Ці умови мають протилежний зміст.

Зручність сприйняття одержуваного набору даних може бути підвищена шляхом його сортування в зростаючому або спадному порядку. Сортування можливе по імені поля (навіть якщо воно і не вказано в списку вибірки), за псевдонімом поля або по позиції в списку вибірки, які вказуються в розділі ORDER BY. За замовчуванням сортування здійснюється за зростанням, що відповідає зарезервовані слова ASC, яке може опускатися, для сортування в порядку спадання вказується слово DESC.

Завдання 9. Вивести вміст таблиці Студенти, упорядкувавши строки проти абетки прізвищ:

```
SELECT Surname, Initials
FROM Students
ORDER BY Surname DESC
```

Результат запиту наведено на рис 3.8.

Surname	Initials
Сидоренко	С.Ю.
Петров	В.Я.
Охрименко	А.К.
Борисов	Т.В.

Рисунок 3.8 – Результат завдання 9

Завдання 10. Вивести вміст таблиці Іспити, упорядкувавши строки по зростанню місяця, якщо є однакові по зростанню дня здачі іспиту:

```
SELECT ExamID, StudID, SubjectID, Dat, Grade
FROM Exam
ORDER BY month(Dat), day(dat)
```

Результат запиту наведено на рис 3.9.

ExamID	StudID	SubjectID	Dat	Grade
3	3	1	2017-01-15	94
4	1	3	2017-01-21	63
1	1	2	2017-01-21	94
6	4	4	2017-06-15	69
2	2	2	2016-12-28	75
5	2	4	2016-12-28	82

Рисунок 3.9 – Результат завдання 10

4. ВАРІАНТИ ЗАВДАНЬ НА ЛАБОРАТОРНУ РОБОТУ

Варіант 1

Для раніше створеної бази даних, що містить три зв'язані таблиці (перша таблиця містить поля – код і назва факультету; друга таблиця – код факультету, код спеціальності, найменування спеціальності; третя таблиця – номер залікової книжки, прізвище, ініціали, код спеціальності, стать, дата народження) виконати наступні запити:

1. Видати повну інформацію з третьої таблиці, підписавши назви колонок і перетворивши стать в словесний вид (чоловіча жіноча).

2. Видати з третьої таблиці стовпці: прізвище, стать, виключивши набори, що повторюються.

3. Вивести з третьої таблиці чоловіків, народжених після 1 січня 1999 року.

4. Вивести з третьої таблиці студентів з номерами залікових книжок, що закінчуються на непарну цифру.

5. Вивести з першої таблиці факультети, в найменуванні яких міститься слово «інформатик».

6. Вивести з третьої таблиці студентів з невизначеною датою народження.

7. Вивести з третьої таблиці студентів, упорядкувавши їх за алфавітом прізвищ, якщо є однакові, то за спаданням номерів залікових книжок.

8. Вивести з третьої таблиці студентів, упорядкувавши їх за зростанням дати народження в поточному році (за зростанням місяців і днів).

Варіант 2

Для раніше створеної бази даних, що містить три зв'язані таблиці (перша таблиця містить поля – код і найменування фірм виробників автомобілів; друга таблиця – код фірми-виробника автомобілів, код моделі автомобіля, найменування моделі авто, довжина авто (мм), ширина авто (мм); третя таблиця – державний номер автомобіля, код моделі автомобіля, тип двигуна, колір) виконати наступні запити:

1. Видати повну інформацію з другої таблиці, підписавши назви колонок і додавши нову колонку – якщо площа, що зайнята над поверхнею землі, більше нуля, то вивести значення площі, в іншому випадку напис «невідомий параметр».

2. Видати з третьої таблиці стовпці: довжина, ширина моделі автомобіля, виключивши набори, що повторюються.

3. Вивести з третьої таблиці автомобілі з дизельним двигуном.

4. Вивести з другої таблиці автомобілі довжина яких знаходиться в інтервалі від 4200 до 4500 мм.

5. Вивести з другої таблиці моделі автомобілі, найменування яких починається на «В» і містить одну з цифр 0 або 2.

6. Вивести з третьої таблиці автомобілі з невизначеним кольором (значення NULL).

7. Вивести з третьої таблиці автомобілі, упорядкувавши їх за типами двигунів, якщо є однакові, то за алфавітом державних номерів.

8. Вивести з другої таблиці моделі автомобілів, упорядкувавши їх за зменшенням площі.

Варіант 3

Для раніше створеної бази даних, що містить три зв'язані таблиці (перша таблиця містить поля – код кольору, колір; друга таблиця – код сімейства, найменування сімейства тварин (наприклад, котяті, бегемотові, ведмежі, слонові і т. п.); третя таблиця – порядковий номер, найменування тварини, кличка тварини, код сімейства, код кольору, вага, здатність плавати) виконати наступні запити:

1. Видати повну інформацію з третьої таблиці, підписавши назви стовпців і додавши новий – якщо вага до 1 кг, написати «маленька тварина», якщо від 1 до 10 кг – «середня тварина», від 10 до 50 кг – «велика тварина», понад 50 кг – «величезна тварина».

2. Видати з третьої таблиці стовпці: вага, вміння плавати,

виключивши набори, що повторюються.

3. Вивести з третьої таблиці тварин, які вміють плавати і вагою понад 100 кг.

4. Вивести з третьої таблиці тварин з найменуваннями «слон», «тигр», «лев».

5. Вивести з першої таблиці кольори, найменування яких починається на символ «з», «г» або «ж» або міститься в середині символ «е».

6. Вивести з третьої таблиці тварин з невизначеною кличкою (значення NULL).

7. Вивести з третьої таблиці тварин, упорядкувавши їх за зменшенням ваги, якщо є однакові, то за алфавітом найменувань тварини.

8. Вивести з третьої таблиці тварин, упорядкувавши їх за зростанням відмінності ваги від числа 100.

Варіант 4

Для раніше створеної бази даних, що містить три зв'язані таблиці (перша таблиця містить поля – код, прізвище абонента; друга таблиця – код, найменування вулиці; третя таблиця – номер телефону, код прізвища, ініціали, індекс, код вулиці, номер будинку, номер квартири, стать абонента) виконати наступні запити:

1. Видати повну інформацію з третьої таблиці, підписавши назви колонок і перетворивши стать в строкове представлення «чоловічий», «жіночий».

2. Видати з третьої таблиці стовпці: номер будинку, номер квартири, стать, усунувши набори, що повторюються.

3. Вивести з третьої таблиці людей чоловічої статі, які проживають в будинку «1а».

4. Вивести з третьої таблиці людей, у яких в номері телефону третя цифра 3, 7, або 8, п'ята цифра не 6, 3 і 7, а шоста цифра від 4 до 9.

5. Вивести з другої таблиці вулиці в найменування яких міститься слово «Героїв».

6. Вивести з третьої таблиці людей, які проживають в квартирах з невизначеним номером (значення NULL).

7. Вивести з третьої таблиці людей, упорядкувавши їх за зменшенням номера будинку, якщо є однакові, то по зростанню номера

квартири.

8. Вивести з третьої таблиці людей, упорядкувавши їх за зменшенням відмінності номера квартири від числа 13.

Варіант 5

Для раніше створеної бази даних, що містить три зв'язані таблиці (перша таблиця містить поля – код, найменування видавництва; друга таблиця – код автора, прізвище автора, ініціали, дата народження; третя таблиця – код книги, код прізвища автора, найменування книги, код видавництва, кількість сторінок, жанр книги) виконати наступні запити:

1. Видати повну інформацію з третьої таблиці, підписавши назви стовпців і додавши новий стовпець, якщо кількість сторінок до 20 – «маленька книжка», від 20 до 50 – «середня книга», від 50 до 200 – «велика книга», понад 200 – «читати, не переріхувати».

2. Видати з третьої таблиці стовпці: кількість сторінок, жанр книги, усунувши набори, що повторюються.

3. Вивести з третьої таблиці наукові книги з кількістю сторінок більше 100.

4. Вивести з другої таблиці авторів, які народилися влітку.

5. Вивести з другої таблиці авторів прізвище яких починається на "Л", третій символ приголосна буква, слово закінчується на «ов».

6. Вивести з другої таблиці авторів з невизначеними ініціалами.

7. Вивести з третьої таблиці книги, упорядкувавши їх за жанром, всередині по спадаючій кількості сторінок.

8. Вивести з третьої таблиці книги, упорядкувавши їх за зменшенням відмінності кількості сторінок від числа 200.

Варіант 6

Для раніше створеної бази даних, що містить три зв'язані таблиці (перша таблиця містить поля – код фільму, найменування фільму, тривалість; друга таблиця – код каналу, назва телевізійного каналу; третя таблиця – код, код найменування фільму, код каналу, час початку, час закінчення, обмеження за віком) виконати наступні запити:

1. Видати повну інформацію з третьої таблиці, підписавши назви стовпців і додавши новий стовпець – якщо фільм починається до 9

години – «ранок», від 9 до 14 – «день», від 14 до 20 – «вечір», пізніше 20 і до 9 – «ніч».

2. Видати з третьої таблиці стовпці: час закінчення, обмеження за віком, усунувши набори, що повторюються.

3. Вивести з третьої таблиці фільми, час початку яких від 9.00 до 15.00.

4. Вивести з другої таблиці канали, найменування яких починаються на голосну букву, а на третій позиції стоїть цифра.

5. Вивести з першої таблиці фільми, в найменуванні яких рівно 4 слова.

6. Вивести з третьої таблиці інформацію про фільми з невизначеним обмеженням за віком.

7. Вивести з третьої таблиці інформацію про фільми, упорядкувавши їх за зростанням часу початку, всередині по спадаючій часу закінчення.

8. Вивести з третьої таблиці інформацію про фільми, упорядкувавши їх за зростанням тривалості демонстрації (різниця між закінченням і початком).

Контрольні запитання

Задана таблиця з назвою T

id	n	x	v	p
1	Слон	15	4900	1
2	Ведмідь	8	300	1
3	Жираф	10	1100	1
4	Вовк	3	60,8	1
5	Кіт	3	7,5	0
6	Лисиця	2	9,1	0

Що виведуть наступні запити?

1.

```
SELECT n, x, v
FROM T
WHERE x > 2 and v < 3000
```

2.

```
SELECT n, x, v, p
FROM T
WHERE x in (2,8,10)
```

3.

```
SELECT n, x, v, p
FROM T
WHERE x not between 7 and 10 and p='True'
```

4.

```
SELECT n, x, v, p
FROM T
WHERE n like '[BKJIC]____'
```

5.

```
SELECT n, x, v, p
FROM T
ORDER BY x DESC, v
```

6.

```
SELECT n, x, v, p
FROM T
WHERE v < 1000
ORDER BY p
```

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кренке Д. Теория и практика построения баз данных // Д. Кренке – СПб. : Питер, 2005. – 864 с.

2. Коннолли Т. Базы данных. Проектирование, реализация и сопровождение. Теория и практика // Т. Коннолли, К. Бегг – М. : Вильямс, 2000. – 1120 с.

3. Ролланд Ф. Д. Основные концепции баз данных // Ф. Д. Ролланд – М. : Вильямс, 2002. – 256 с.

4. Грофф Дж. Р. SQL: полное руководство // Дж. Р. Грофф, П. Н. Вайнберг, Э. Дж. Оппель – К. : Вильямс, 2015. – 959 с.

5. Кашеев Л. Б. Методичні вказівки до лабораторних робіт з курсу «Бази даних та інформаційні системи» для студентів напряму 6.040302 «Інформатика» / уклад. : Л. Б. Кашеев, С. В. Коваленко. – Х. : НТУ «ХПІ», 2015. – 56 с.